

МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ ЦЕРКВИ (1921–1946)

Фарина

Оксана Вікторівна

аспірантка Київського
національного університету
культури і мистецтв

Фарина

Оксана Викторовна

аспірантка Київського
національного університету
культури и искусств

Faryna Oksana

postgraduate student of Kyiv
National University of Culture
and Arts

Анотація. У статті досліджено музично-просвітницьку діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини (1921–1946), його роль у піднесенні української національної культури краю. Розглянуто творчість священників-композиторів, співпрацю церковних діячів з відомими музикантами, товариствами “Просвіта” та “Рідна школа”. Визначено особливості музичного життя Східної Галичини воєнного періоду.

Ключові слова: музична культура, хорове мистецтво, музично-просвітницька діяльність, греко-католицьке духовенство, Східна Галичина.

Постановка проблеми. Музична культура кожної нації перебуває в тісному зв'язку із загальнокультурним рівнем народу. Ця залежність простежується в тому, що мистецька творчість виростає з глибин культури, і чим вищий рівень останньої, тим більша кількість якісних мистецьких продукцій отримує соціум. Музика в цьому сенсі відіграє особливу роль як мистецтво, що безпосередньо впливає на становлення і розвиток чуттєвої сфери особистості, привчає її до загальнолюдських духовних цінностей та формує розуміння краси. Цю істину добре усвідомлювали греко-католицькі священники — найбільш освічена верства населення Східної Галичини досліджуваного періоду. В умовах бездержавності українського населення, постійної загрози інтегрувати у простір іноземних культурних впливів греко-католицьке духовенство стало потужною силою національного й культуротворчого життя галицького суспільства.

Аналіз наукових досліджень. Загальний розвиток музичної культури Галичини ХІХ–ХХ ст. досліджено у працях Л. Кияновської [11], М. Черепанина [31], хорове життя Дрогобиччини І пол. ХХ ст. — І. Бермес [3]. Деякі аспекти означеної теми висвітлюють статті О. Попович про музичне життя Перемишля воєнного періоду (1939–1944) [23], О. Яцківа — діяльність о. С. Сапруна як диригента, композитора та музично-громадського діяча [34]. Л. Мороз розглянула духовну хорову культуру церковних осередків Галичини, концентруючи найбільшу увагу на періоді ХІХ ст. — початку музичного відродження регіону [20]. О. Гнатишин, О. Смоляк опрацювали композиторську творчість о. Є. Купчинського [6; 26]. М. Іздепська-Новицька проаналізувала культурно-мистецьку діяльність греко-католицьких священників Західного Поділля

II пол. XIX — поч. XX ст. [10]. Попри зацікавлення науковців до галицького музичного мистецтва, робіт, які би цілісно репрезентували музично-просвітницьку діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини 1921–1946 рр. в контексті соціокультурних практик Церкви, не виявлено.

Метою статті є розкриття ролі священників Греко-Католицької Церкви у музичному мистецтві Східної Галичини в процесі національно-культурного відродження краю та його занепаду.

Розвиток музичного мистецтва Східної Галичини, зокрема хорового, у 1921–1946 рр. належав духовним наставникам та їхнім церковним осередкам, що займали провідне місце в культурі регіону. Особливо великий вплив священники мали у селах, де пастирський авторитет дозволяв брати участь в організації життя парафій, а відтак сприяв зростанню суспільної свідомості та реалізації творчих сил селян у мистецькій сфері. Завдяки зусиллям священників й культурно-освітніх організацій галичани долучались до перлин пісенної світової класики і вітчизняної спадщини, створювали нові обробки локальних пісень певної місцевості. У міжвоєнний період під опікою товариств “Просвіти” та “Рідна школа” діяли гуртки художньої самодіяльності, хори, оркестри, з якими тісно співпрацювало духовенство.

Відомими осередками духовного музичного мистецтва в Галичині залишались хори Духовної семінарії, Перемишської греко-католицької катедри та капела Святоюрської митрополічної катедри: це були хорові колективи, де культивувався високий рівень мистецького співу в Галичині, а їхня діяльність стала основою для формування професійної музичної культури регіону.

Великою популярністю користувались різноманітні урочистості з приводу релігійних та ювілейних свят, що супроводжувались концертами. Серед таких варто згадати академію на честь 30-літнього перебування на владичому престолі митрополита А. Шептицького, що відбулась у червні 1931 р. у великому залі Львівського оперного театру. З-поміж хорових виступів найкраще враження справила кантата В. Барвінського, яку співали об'єднані хори “Бандуриста”, “Бояна”, “Сурми” та учнів Духовної семінарії [1].

Аналогічне свято пройшло у Тернополі, на якому виступили дитячий (дівчата жіночої гімназії), чоловічий та мішаний хори. Глядацьке визнання

здобув “Тернопільський Боян” за виконання творів Д. Бортнянського “Блажен муж”, о. І. Лаврівського “Услиши Господи”, М. Лисенка “Камо піду”. Рецензент відзначив професійні якості хору: дикція, фразування, інтонація та розвиток динамічної лінії були “без закиду та вказували серйозні змагання в цім напрямі диригентів та виконавців” [14]. Інструментальну частину заходу представили молоді педагоги Музичного інституту в Тернополі (Ю. Криха, І. Мобчаківна), які бездоганно виконали скрипковий концерт Г. Венявського та Й.–С. Баха відому “Арію”. Серйозність події засвідчила присутність представників усіх суспільних верств населення, політичних партій та візит посла Варшавського сейму С. Барана, який підкреслив роль А. Шептицького в історії українського народу.

До 150-ліття від дня заснування Духовної семінарії Львова було підготовлено “величаву” імпрезу, в організації якої взяли участь колишні хористи семінарії — священники. На святі прозвучали Д. Бортнянського “Радуйтеся Богу”, Р. Вагнера “Хор паломників”, “Молитва перед боєм”, А.Вахнянина “Живем, живем”. Виконання творів було настільки сильним, що “нагадувало ті давні вже часи, коли хор львівських питомців був найкращим хором у Львові, а може і в цілому краю” [24, 4]. Ця думка доводить, що саме створення хорів при семінаріях стало фундаментом поступу галицької музичної культури. Своїм високим мистецьким рівнем хор завдячував диригентові-семінаристу В. Жолкевичу.

Про великий талант та успішне становлення на музичній ниві майбутнього священника дізнаємось з концерту в Коломиї 1935 р., присвяченого о. М. Шашкевичу — письменникові, натхненнику національного відродження в Галичині. На ньому семінарист диригував хором. До репертуару ввійшли різні композиції українських авторів: А. Веделя псалом “На ріках Вавилонських”, о. С. Воробкевича “Огні горять”, С. Людкевича “Пою коня”, о. О. Нижанківського “Золоті зорі”, Ф. Колесси “В горах грім гуде”. Виконання творів було на високому рівні, “повне естетичного смаку та оригінальної інвенції без зайвих штучок, рівне та плавне...” [7].

Плідна співпраця хору студентів Богословської академії під керівництвом О. В. Жолкевича з освітньо-виховним товариством “Рідна школа” проявилась у організації гастрольних концертів на честь О. М. Шашкевича у Белзі, Бродах, Винниках, Городку, Любачеві, Перемишлі, Радехові, Раві-

Руській, Сокалі, Яворові, Ярославі. Заповнені зали глядачів та їхнє захоплення концертами свідчили про велике розуміння української пісні та “рідно-шкільної ідеї” [32].

Ювілейне святкування до 50-ліття священницької діяльності о. Т. Цегельського пройшло у с. Струсів (Теребовлянщина) 1934 р., до якого долучились представники Церкви, “Рідної школи”, філії “Просвіти” в Теребовлі (винуватець торжества був засновником і першим її головою), місцевих організацій, товариств. Теребовлянський духовий оркестр під проводом І. Козака, струсівський хор та декламації віршів учнів шкіл стали пам’ятними в історії свята [33]. Народна любов і пошана до священників була проявом їхньої багаторічної діяльності на ниві української культури і патріотизму.

Пам’ятною подією відзначено першу річницю свята “Українська Молодь Христові”, що пройшла під проводом Марійських Дружин у Львові 1934 р. На концерті було присутнє вище і нижче духовенство, галичани та велика кількість молоді. У програмі торжества взяли участь хори академічної гімназії, школи, семінарії С. Василянок, Духовної семінарії, солоспіви учнів гімназії Р. Шухевича та ін. Спеціально до свята було написано гімн о. Й. Кишакевичем “О, спмагай нас”, що став офіційним; акомпанував на фортепіано музикознавець, педагог Б. Кудрик [29].

Творчість священника-композитора Й. Кишакевича відіграла значну роль у житті українського народу й була визнана ще за радянського періоду. Знавець фольклорних традицій галицького краю, О. Кишакевич у своїй праці звертався до найрізноманітніших видів і жанрів музики, проте головне місце в композиторській діяльності займали церковно-хорові композиції, а також обробки відомих церковних пісень для різних хорових складів. Найбільш масштабними серед творів духовно-релігійного змісту є повні Служби Божі, що написані у 1924 та 1932 рр. Він є автором популярної на сьогодні колядки “Спи, Ісусе, спи”. Багатогранною стала композиторська праця о. Й. Кишакевича у сфері написання світських пісень, яка представлена творами: “Мімоза”, (на слова Х. Алчевської), “Розцвіли дзвіночки квіти”, “Ранок встає” (на слова Р. Лісовського), “Знов лечу я над степами”, “Ой чого ти тополенько не цвітеш?”, “Сосна”, “Ти не дивуйсь” (на слова О. Олесья), “Місяць ясененький”, “Хотіла б я піснею стати” (на слова

Лесі Українки), “Наша дума”, “Заповіт” (на слова Т. Шевченка) та ін. Окрім цього, він створив пісні для обрядів вінчання та похорону.

Більшість галицьких концертів супроводжувались виконанням композицій о. Кишакевича. Серед відомих: концерти “Львівського Бояна” (1924, 1926, 1930), свято 100-літніх роковин заснування першого хору на Галицькій Україні у Перемишлі (1929), святковий захід на честь Т. Шевченка у Дрогобичі (1929), ювілейний концерт “Бандуриста” (1930), ювілейне свято читальні “Просвіти” в Голоску Великім (1935) та ін. Творами священника диригували: М. Гайворонський, І. Гринецький, Б. Кудрик, І. Охримович, о. І Туркевич.

Ще однією важливою постаттю у музичній культурі Галичини відзначився видатний композитор, син греко-католицького священника Б. Кудрик. У своїй творчості музикознавець багато уваги приділяв музиці духовно-релігійного наповнення та постійно підтримував зв’язки з духовенством, вважаючи, що саме галицька духовна культура лежить в “священних кругах”, і високо оцінював їх роль у розвитку галицько-музичного мистецтва [17, 208]. Б. Кудрик був членом Українського Католицького Союзу, викладав музику в гімназії СС. Василянок, а з 1933 р. читав курс історії церковної музики у Богословській академії. Згодом при академії створив Інститут церковної музики, який передбачав наукові пошуки з історії української церковної музики. Сформував фахову церковно-музичну бібліотеку. Серед творів, що були написані спеціально для церковних хорів, варто виділити: “Панахида пам’яті А. Вахнянина”, “Хвалить, діти, Господа: Псалом 112”, для чоловічого хору а capella, “Псалми Русланові”, “Із Псалмів Давидових” до 930-річчя хрещення Руси-України, “Пасли пастири” — почаївський кант XVII ст. для мішаного хору й окремі церковні пісні.

Окрім педагогічної та композиторської діяльності Б. Кудрик писав музикознавчі статті для галицької періодики того часу. Жанровий спектр його музичної критики представлений аналітичними, інформаційними та художньо-публіцистичними публікаціями. Зокрема, його допис про великий концерт львівських семінаристів детально висвітлює музичний репертуар, аналізує специфічні особливості виконавства, визначає роль даного концерту в контексті пошуків галицьких хорів. Автор робить висновок, що вечори духовної музики “пі-

діймають сильно нашу патріотичну гордість, може навіть куди сильніше, як світська музика”, проте вони залишаються тільки прерогативою семінарських колективів [16].

Зразковим хором у мистецькому житті Галичини прославився “Дрогобицький Боян” під керівництвом о. С. Сапуна, який ставив концерти з творів М. Леонтовича 1930 р. у Дрогобичі, Бориславі, Самборі (дохід — на пам’ятник о. М. Вербицькому). Майже двогодинна програма заходу включала виконання 23 пісень виключно напам’ять [22]. Наступний виступ відбувся у Стрию, який продовжив збір коштів на будівництво пам’ятника о. М. Вербицькому. Хор у кількості 60 осіб заспівав “Достойно єсть”, “Ой, зійшла зоря”, “Зайчик”, “Зоря”, “Мак”, “Щедрик”. Мистецький рівень виконання був настільки високий, що “не хотілось вірити, що це Боян, не Кошиць, не Котко, а Дрогобицький Боян” [13].

Свято відкриття надгробника священику-композитору о. М. Вербицькому в с. Млинів (Ярославівщина) 1934 р. свідчило про те, що інтелігенція, духовенство, небайдужі до культури галичани, об’єднавшись, сприяли піднесенню здобутків української культури. Про заслуги видатного композитора наголосив М. Дужий, який зазначив, що “М. Вербицький своєю творчістю перший на галицькій землі зв’язав усі частини українського народу, даючи до слів П. Чубинського музику нашого національного гімну...”, “перший склав для наших хорів безсмертний “Заповіт” Шевченка” [5]. Далі львівські хори “Бандурист” та “Боян” виконали найбільш відомі композиції о. Вербицького. Із цієї нагоди ввечері відбувся концерт місцевих та львівських музичних сил у м. Яворів.

Церковно-народним торжеством було освячення пам’ятника священику-композитору В. Матюку в с. Карів (Сокальщина) 1937 р. у 25-ліття його смерті, який зібрав понад десять тисяч народу. Свято розпочалось Службою Божою, яку відправив єпископ Перемишльської єпархії Й. Коциловський в супроводі чоловічого хору “Сурма”, далі — урочисті привітання громадських діячів, опісля відбувся святковий концерт у місцевій читальні “Просвіти”. Програму вечора склали твори о. Матюка, виконані хором “Сурма” та оперним співаком В. Тисяком. Свято закінчилось колективним співом національного гімну [4].

Концерт галицько-буковинської української

пісні II пол. XIX ст. в обробці о. М. Вербицького, о. С. Воробкевича, о. І. Лаврівського, о. В. Матюка, о. О. Нижанківського та ін. відбувся у Трускавці 1939 р. У виступі взяв участь чоловічий хор “Зоря”, організований о. С. Сапуном та відомий тенор Р. Попель. Вишколені добірні голоси, інтонація, ритміка та динаміка хору демонстрували гармонійне музично-естетичне виховання співаків своїм керівником [9].

З другої пол. 30-х рр. XX ст. набувають поширення у різних регіонах Східної Галичини конкурси української пісні серед селянських хорів читальні “Просвіти” Б. Кудрик вважав, що змагання хорів — це “одна з отих досадних відповідей творчої енергії народу на всі муки й терпіння, що їх завдають йому сучасні політичні й економічні обставини” [18]. Такі заходи свідчили про любов до рідної пісні, прагнення захистити її від чужих впливів та розповсюдити серед мас.

Перші змагання хорів відбулись у Станіславі 1935 р., в якому взяло участь п’ять колективів з різних сіл. Із-поміж усіх вирізнявся мішаний хор читальні “Просвіти” із с. Павелче під керівництвом 73-літнього о. І. Стефанчука. Оригінальність хору — вісім маленьких хлопчиків у козацькому одязі на лад колишнього чоловічого хору Д. Котка. Хоровий колектив заспівав чотири пісні: В. Безкоровайного “Ой, у садку”, М. Леонтовича “Ой, п’є вдова”, М. Лисенка “На беріжку у ставка”, о. Стефанчука баладу “Маруся” й зайняв друге місце у конкурсі. Голова філії “Просвіти” Ю. Олесницький прилюдно підкреслив віддану й жертвну працю диригента та композитора, “що досі з молодечою бадьорістю, як і колись, трудиться для добра своїх парохіян, а при тому для рідної пісні” [27, 4].

Того ж самого року пройшов конкурс просвітянських хорів в с. Улашківці (Чортківщина). Під орудою ігумена П. Савицького, ЧСВВ чоловічий хор вперше відкрито проспівав: “Чом тужиш, плачеш?”, “Стрілецьким шляхом”. Публіка позитивно оцінила творчість молодого колективу, проте журі зауважило, що його доцільно доповнити іншими голосами і велике значення у цьому має праця диригента [12].

Варто зазначити, що музична творчість серед сільського населення здебільшого культивува- лась старанням окремих осіб — священиків, дяків, співаків-аматорів, які, не маючи спеціальної музичної освіти, самостійно засвоїли комплекс

знань, умінь і навичок музично-педагогічної роботи та працювали з хорами. Одним з найвідоміших представників любительського музикування був о. Є. Купчинський, діяльність якого заклала основу для аматорського інструментального виконавства в Галичині і була пов'язана з грою на цитрі — музичний інструмент, що був популярний серед молоді й успішно заміняв у багатьох інтелегентських родинах фортепіано. Під час навчання у Львівській греко-католицькій семінарії молодий о. Є. Купчинський познайомився з роботами світових класиків — Й.-С. Баха, Л. ван Бетховена, Г.-Ф. Генделя, Ф. Ліста Ф.Шуберта [26, 421]. Творча спадщина священика нараховує 70 творів, з яких 64 — для цитри, що входили до репертуару багатьох концертів.

У с. Сороцьке (Теребовлянщина) о. Є. Купчинський працював останніх 33 роки і прославився як організатор та диригент місцевого хору (входило понад 100 осіб). На 20–30 рр. ХХ ст. активність митця знижується через хворобу, проте він не покидає праці, окрім душпастирських обов'язків гастролює сусідніми селами з концертами. За заслуги на музичній ниві товариство “Бандурист” іменувало отця своїм почесним членом.

Нові політичні обставини (1939–1946), в яких опинилось українське населення, стали причиною занепаду музичного мистецтва: заборона концертів, жорстка цензура, переслідування музикантів, які пропагували національну музику, дискредитація культурних надбань. Попри несприятливі умови, які поставила війна, музика стала виразником національної свідомості та засобом певного катарсису в часи страшних реалій.

Із початком війни катедральний хор Перемишля продовжував своє функціонування до 1946 року, проте через брак співаків його діяльність обмежувалась Службами Божими у неділю та святкові дні під диригуванням дяка Гнатишака. Церковну літургію не завжди співали чотириголосно, деякі частини — одноголосно. Незважаючи на складність ситуації, богослужбове виконання зберігалось на належному музичному рівні, адже єпископ Й. Кочиловський, що очолював греко-католицьку катедру, “добирив собі таких священиків і дияконів, які могли би стати оперними співаками” [23, 266].

Хоровий колектив, організований В. Романюком у кількості 30–35 осіб, діяв при церкві о. Василя на Засянні, де розміщувався і театральний

зал. Щороку церковний хор брав участь у походах парафіян на могилу Січових Стрільців у Прибуличах, Водохрещення на Йордан на р. Сян; хор при театрі — у театральних виставах, ювілейних святах. Музична робота активно проводилась у приватній семикласній школі ім. О.Миколая, до чого долучалися Сестри Службениці.

Наймасштабнішою подією музичного життя воєнного часу став Краєвий конкурс українських хорів 1942 р. — перший в історії Галичини, присвячений 100-річчю від дня народження основоположника української класичної музики М. Лисенка. Усю практичну роботу з організації заходу доручено Інституту народної творчості (ІНТ) у Львові, створеного у липні 1941 р.; директором став о. С. Сапрун. Завданням інституту було відродити та культивувати народне мистецтво галичан. Діяльність новоствореної установи передбачала організацію роботи кабінетів музичного, театального та прикладного мистецтв.

Участь у конкурсі взяли 450 хорів, 113 з яких були допущені до повітових змагань; до фіналу дійшли — 16 сільських, 10 малих міських та 4 репрезентативних великоміських, які виступили у Львові. До складу журі ввійшли відомі діячі політики та мистецтва: В. Барвінський, М. Волошин, Є. Козак З. Лисько, Г. Лужницький, С. Людкевич, К. Паньківський, Р. Прокопович, о. С. Сапрун, Є. Цегельський та ін.

У перший день усі учасники (1200 хористів) під проводом о. С. Сапруна відвідали митрополита А. Шептицького, який дав своє благословення. На Святоюрській горі прозвучав гімн М. Лисенка “Боже, великий, єдиний”. При оцінці конкурсу головну увагу комісія акцентувала на мистецькому рівні хору, роботі диригента та “народній ноші”. Призові місця серед сільських хорів отримали — колективи з Острова, Печеніжина та Наконечного. З-поміж містечкових хорів нагороджені були — Яворів, Косік, Сянік. Із репрезентативних хорів найкраще враження справили: “Дрогобицький Боян”, львівська “Сурма” та станіславівська “Думка” [19].

На завершення Лисенкових днів відбувся фестиваль української пісні, де тисячоголосий зведений хор під диригуванням о. С. Сапруна на спеціально побудованій сцені перед Оперним театром проспівав “Ой, діброво, темний гаю”, “Ой гай, мати, гай”, “Час додому, час”. Це була всенародна перемога

української пісні та високої мистецької культури. У перерві між композиціями о. Сапрунові вручили квіти і срібну диригентську паличку з надписом “Організатору I Краєвого конкурсу і першому диригентові о. проф. Сапрунові — УЦК” [30]. Для учасників та гостей свята випущено пам’ятну медаль та відзнаку із зображенням М. Лисенка. Саме така подія стала кульмінаційною у музичній діяльності священика. Адже фестиваль, що зібрав на сцені сотні найкращих хорових виконавців з усіх куточків Східної Галичини та тисячі глядачів, залишив незабутнє враження і був зразком української хорової творчості та культури.

1943 р. в Інституті народної творчості відбувся Перший крайовий конкурс самодіяльних солістів за участю 60 співаків, з яких 22 — жінки. Важливо, що взяти участь у ньому могли тільки народні солісти, виконавці на різних музичних інструментах та ансамблі. Професійні музиканти, учні музичних шкіл, джазові оркестри до участі не допускались. Організатори заходу ставили за мету — знайти молоді таланти й спрямувати їх на шлях музичного навчання, тим самим підготувати нові кадри для роботи у сфері музичного мистецтва. До складу журі ввійшли найкращі представники творчої інтелігенції: В. Барвінський, О. Бандрівська, Я. Барнич, Є. Козак, З. Лисько, Р. Любинецький, С. Людкевич, о. С. Сапун, Є. Цегельський.

Переможцями конкурсу стали: серед чоловіків — Г. Гусів (тенор, м. Львів), Р. Кокот (баритон, м. Городок), Ю. Якимович (бас, м. Тереховля); серед жінок — П. Дуда (сопрано, м. Калуш), Ю. Ханас (сопрано, м. Самбір), С. Древницька (сопрано, м. Золочів). Відзначено 4 інструменталістів, 6 виконавців на народних інструментах, 4 ансамблі. Наступного ранку учасники змагання виступили на Львівській радіо-висильні — В. Габрик (цимбали), Ю. Грабовський (фреля), мандоліновий оркестр (керівник В. Якуб’як), троїсті музики з с. Ворона (Тлумаччина), дует сопілки і цимбал з с. Оришківці. Ввечері відбувся концерт у Музичному інституті ім. М. Лисенка [15].

Ще однією визначною подією 1943 р. став виступ Київської капели бандуристів ім. Шевченка, яка на запрошення А. Шептицького відвідала Святоюрську катедру і виконала митрополиту декілька пісень (“Думи мої”, “Невольничий плач”, “Ой, на горі та жінці жнуть”, “Про Морозенка”). Ієрарх УГКЦ усвідомлював необхідність підтримки му-

зичного мистецтва у важкий період, тому постійно “цікавився справами українських бандуристів” [2]. Концерт відбувся у залі Літературно-мистецького клубу, де виконавці в національному одязі під проводом керівника Г. Китастого заспівали в обробці О. Кошиця “Чусш, брате мій”, М. Леонтовича, “Запорозький марш”, “Ой, зійшла зоря” та ін. Капела завоювала авторитет серед галичан, про що свідчив її повторний візит наступного місяця [28].

На честь 300-ліття проголошення св. Йосафата блаженним відбулась святкова академія за участю хорів Духовної семінарії та студентів Богословської академії. На заході прозвучали пісні о. Й. Кишакевича “Владико, царю”, “Пісня слави”, І. Недільського “До Йосафата”. Справжнє мистецьке задоволення публіці подарував о. А. Цегельський, який виконав скрипкове соло М. Гайворонського “Прелюдія”, І. Левицького “Мережка”, Ф. Шуберта “Аве, Марія” [25].

У воєнні роки хор Богословської академії продовжував брати участь у заходах, присвячених о. М. Шашкевичу, церковний хор катедри св. Юра — у релігійних торжествах (які відбувались не так інтенсивно як в попередні роки) та в поминальних панахидах.

День Української культури у Золочеві 1944 р. пройшов двома концертами — для шкільної молоді та місцевого населення. Програму склали чоловічий та мішаний хор учительської семінарії, якими диригував о. В. Жолкевич. Окрім цього, було продекламовано поему І. Франка “Мойсей” та виконано народний танець “Катерина” [8]. Варто підкреслити, що з 26 листопада 1943 р. у місті розпочала свою діяльність чотирикласна музична школа (фортепіано, скрипка, народні інструменти, солоспів), а з 1 січня 1944 р. — до неї додали клас хореографії та ритміки. До створення мистецької установи долучились священики — о. Жолкевич, о. Микитин та о. Плашовецький [21].

Висновки. Отже, греко-католицьке духовенство зробило вагомий внесок у музичну культуру Східної Галичини 1921–1946 рр. Значне зростання хорового руху на селі, часті концерти з нагоди різноманітних свят, конкурси української пісні і музики та залучення до них відомих музикантів було провідним у музично-просвітницькій діяльності священослужителів. Священики не тільки сприяли розвитку музики регіону, а й самостійно творили її, даючи підґрунтя для діяльності наступного покоління митців.

Незважаючи на воєнний період, розруху, зміну політичних режимів, духовенство залишалось активним учасником культуротворчого процесу Східної

Галичини, виховуючи у галичан пошану до національної пісні та патріотичні почуття.

Література / References:

1. Академія в честь митрополита А. Шептицького у Львові // Діло. — 1931. — 10 червня. — Ч. 126. — С. 2.
2. Бандуристи на Святоюрській горі // Голос. — 1943. — 21 листопада. — Ч. 47. — С. 4.
3. *Бермес І.* Хорове життя Дрогобиччини першої половини ХХ ст. в контексті духовного розвитку Галичини : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / І. Бермес ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Я. Франка. — Дрогобич. — 2004. — 207 с.
4. Величаве свято української культури // Діло. — 1937. — 5 жовтня. — Ч. 218. — С. 5.
5. Відкриття надгробника М. Вербицькому // Діло. — 1934. — 20 червня. — Ч. 160. — С. 5.
6. *Гнатишин О.* Життєвий і творчий шлях відомого цитриста, композитора, громадсько-культурного діяча Євгена Купчинського / О. Гнатишин // Збірник праць Тернопільського міського осередку НТШ ім. Шевченка. — Тернопіль, 2008. — Т. 4 : Видатні постаті в українській культурі і науці. — С. 135–156.
7. Гостина хору студентів Богословської академії у Львові // Діло. — 1935. — 3 вересня. — Ч. 234. — С. 5.
8. Два концерти в Золочеві // До перемоги. — 1944. — 6 січня. — Ч. 1. — С. 5.
9. З концертової зали // Діло. — 1939. — 30 серпня. — Ч. 196. — С. 9.
10. *Іздепська-Новицька М.* До питання становлення хорового аматорського мистецтва Західного Поділля у другій половині ХІХ — поч. ХХ століття / М. Іздепська-Новицька // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. — 2012. — Вип. 36. — С. 362–367.
11. *Кияновська Л.* Стильова еволюція галицької музичної культури ХІХ–ХХ ст.: дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.01 / Л. Кияновська; Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2000. — 420 с.
12. Конкурс просвітянських хорів на Чортківщині // Діло. — 1935. — 8 травня. — Ч. 118. — С. 7.
13. Концерт “Дрогобицького Бояна” в Стрию // Діло. — 1930. — 3 червня. — Ч. 120. — С. 5.
14. Концерт у честь митрополита Шептицького // Діло. — 1931. — 28 червня. — Ч. 142. — С. 5.
15. Красвий конкурс самодіяльних солістів у Львові // Вісті. — 1943. — 10 червня. — Ч. 23. — С. 3.
16. *Кудрик Б.* Духовний концерт львівського хору питомців / Б. Кудрик // Діло. — 1935. — 25 квітня. — Ч. 109. — С. 5.
17. *Кудрик Б.* Участь духовенства в галицько-українській музичній культурі / Б. Кудрик // Богословія. — 1938. — Т. ХVІ. — Кн.4. — С. 208–214.
18. *Кудрик Б.* Свято пісні в Бурштині // Діло. — 1935. — 22 серпня. — Ч. 222. — С. 8.
19. Лисенківські дні у Львові // Український вісник. — 1942. — 23 серпня. — Ч. 8. — С. 5.
20. *Мороз Л.* Духовна хорова культура церковних осередків Галичини / Л. Мороз // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. — Вип. ІV. — Івано-Франківськ, 2002. — С. 3–11.
21. Музична школа в Золочеві // Тернопільський голос. — 1943. — 26 грудня. — Ч. 52. — С. 6.
22. *Отсен Р.* Концерт “Дрогобицького Бояна” у Самборі / Р. Отсен // Діло. — 1930. — 29 квітня. — Ч. 92. — С. 6.
23. *Попович О.* З музичного життя української спільноти Перемиш-
1. Akademia v chest mytropolyta A. Sheptytskoho u Lvovi // Dilo. — 1931. — 10 chervnia. — Ch. 126. — С. 2.
2. Bandurysty na Sviatoiurskii hori // Holos. — 1943. — 21 lystopada. — Ch. 47. — S. 4.
3. *Bermes I.* Khorove zhyttia Drohobychchyny pershoi polovyny XX st. v konteksti dukhovnoho rozvytku Halychyny : dys. ... kand. mystetstvoznavstva : 17.00.03 / I. Bermes ; Drohob. derzh. ped. un-t im. I. Ya. Franka. — Drohobych. — 2004. — 207 s.
4. Velychave sviato ukraïnskoi kultury // Dilo. — 1937. — 5 zhovtnia. — Ch. 218. — S. 5.
5. Vidkryttia nahrobnyka M. Verbytskomu // Dilo. — 1934. — 20 chervnia. — Ch. 160. — S. 5.
6. *Hnatyshyn O.* Zhyttievyy i tvorchyy shliakh vidomoho tsytrysta, kompozytora, hromadsko-kulturnoho diacha Yevhena Kupchynskoho / O. Hnatyshyn // Zbirnyk prats Ternopilskoho miskoho oseredku NTSh im. Shevchenka. — Ternopil, 2008. — T. 4 : Vydadni postati v ukraïnskii kulturi i nautsi. — S. 135–156.
7. Hostyna khoru studentiv Bohoslovskoi akademii u Lvovi // Dilo. — 1935. — 3 veresnia. — Ch. 234. — S. 5.
8. Dva kontserty v Zolochevi // Do peremohy. — 1944. — 6 sichnia. — Ch. 1. — S. 5.
9. Z kontsertovoi sali // Dilo. — 1939. — 30 serpnia. — Ch. 196. — S. 9.
10. *Izdepska-Novitska M.* Dopytanniastanovlenniakhorovohoamatorskoho mystetstva Zakhidnoho Podillia u druhii polovyni XIX — poch. XX stolittia / M. Izdepska-Novitska // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria: Pedahohika i psykholohiia. — 2012. — Vyp. 36. — S. 362–367.
11. *Kyianovska L.* Stylova evoliutsiia halytskoi muzychnoi kultury XIX–XX st. : dys. ... d-ra mystetstvoznavstva : 17.00.01 / L. Kyianovska ; Nats. muz. akademiia Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho. — Kyiv, 2000. — 420 s.
12. Konkurs prosvitianskykh khoriv na Chortkivshchyni // Dilo. — 1935. — 8 travnia. — Ch. 118. — S. 7.
13. Kontsert “Drohobytiskoho Boiana” v Striyu // Dilo. — 1930. — 3 chervnia. — Ch. 120. — S. 5.
14. Kontsert u chest mytropolyta Sheptytskoho // Dilo. — 1931. — 28 chervnia. — Ch. 142. — S. 5.
15. Kraievyy konkurs samodiiialnykh solistiv u Lvovi // Visti. — 1943. — 10 chervnia. — Ch. 23. — S. 3.
16. *Kudryk B.* Dukhovnyi kontsert lvivskoho khoru pytomtsiv / B. Kudryk // Dilo. — 1935. — 25 kvitnia. — Ch. 109. — S. 5.
17. *Kudryk B.* Uchast dukhovenstva v halytsko-ukraïnskii muzychnii kulturi / B. Kudryk // Bohosloviia. — 1938. — T. XVI. — Kn.4. — S. 208–214.
18. *Kudryk B.* Sviato pisni v Burshtyni // Dilo. — 1935. — 22 serpnia. — Ch. 222. — S. 8.
19. Lysenkivski dni u Lvovi // Ukraïnskyi visnyk. — 1942. — 23 serpnia. — Ch. 8. — S. 5.
20. *Moroz L.* Dukhovna khorova kultura tserkovnykh oseredkiv Halychyny / L. Moroz // Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo. — Vyp. IV. — Ivano-Frankivsk, 2002. — S. 3–11.
21. Muzychna shkola v Zolochevi // Ternopilskyi holos. — 1943. — 26 hrudnia. — Ch. 52. — S. 6.
22. *Otsen R.* Kontsert “Drohobytiskoho Boiana” u Sambori / R. Otsen // Dilo. — 1930. — 29 kvitnia. — Ch. 92. — S. 6.
23. *Popovych O.* Z muzychnoho zhyttia ukraïnskoi spilnoty Peremysliia

- ля у воєнному періоді (1939–1944) / О. Попович // Музика Галичини. Musica Galiciana. — Львів : Сполом. — 1999. — С. 263–271.
24. Рідкий ювілей. Величаве свято Духовної семінарії у Львові в 150-ліття її існування // Діло. — 1933. — 8 листопада. — Ч. 295. — С. 4–5.
25. Святочна академія на честь св. Йосафата // Тернопільський голос. — 1943. — 12 грудня. — Ч. 50. — С. 7.
26. Смоляк О. Мистецтво виконання на цитрі в Галичині у кінці XIX — першій третині XX століть (на прикладі концертної діяльності Євгена Купчинського) / О. Смоляк // Педагогічна освіта: теорія і практика. — 2012. — Вип. 12. — С. 419–423.
27. Ставничий І. Змагання читальних хорів / І. Ставничий // Діло. — 1935. — 23 лютого. — Ч. 48. — С. 3–4.
28. Три виступи київських бандуристів // Вісті. — 1943. — 16 грудня. — Ч. 50. — С. 3.
29. У перші роковини Свята “У.М.Х.” // Діло. — 1934. — 8 травня. — Ч. 118. — С. 1.
30. Фестиваль української пісні. Небуденний концерт найкращих творів Галичини // Львівські вісті. — 1942. — 4 серпня. — Ч. 173. — С. 3.
31. Черепанин М. Музична культура Галичини другої половини XIX — першої половини XX ст. : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.01 / М. Черепанин ; Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 1998. — 389 с.
32. Шашкевичівські концерти богословського хору // Діло. — 1935. — 13 серпня. — Ч. 214. — С. 4.
33. Ювілей заслуженого священика. 50-ліття о. Теодора Цегельського в Струсові // Діло. — 1934. — 1 червня. — Ч. 141. — С. 5.
34. Яцків О. О. Северин Сапрун — диригент, композитор, музично-громадський діяч / О. Яцків // Музика Галичини. Musica Galiciana. — Львів : Сполом. — 1999. — С. 112–117.
- u voiennomu periodi (1939–1944) / O. Popovych // Muzyka Halychyny. Musica Galiciana. — Lviv : Spolom. — 1999. — S. 263–271.
24. Ridkyi yuvilei. Velychave sviato Dukhovnoi semynarii u Lvovi v 150-littia yii istnuvannia // Dilo. — 1933. — 8 lystopada. — Ch. 295. — S. 4–5.
25. Sviatochna akademiia na chest sv. Yosafata // Ternopilskyi holos. — 1943. — 12 hrudnia. — Ch. 50. — S. 7.
26. Smoliak O. Mystetstvo vykonannia na tsytri v Halychyni u kintsi XIX — pershii tretyni XX stolit (na prykladi kontsertnoi diialnosti Yevhena Kupchynskoho) / O. Smoliak // Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. — 2012. — Vyp. 12. — S. 419–423.
27. Stavnychy I. Zmahannia chytalnykh khoriv / I. Stavnychy // Dilo. — 1935. — 23 liutoho. — Ch. 48. — S. 3–4.
28. Try vystupy kyivskykh bandurystiv // Visti. — 1943. — 16 hrudnia. — Ch. 50. — S. 3.
29. U pershi rokovyny Sviata “U.M.Kh.” // Dilo. — 1934. — 8 travnia. — Ch. 118. — S.1.
30. Festyval ukrainskoi pisni. Nebudennyi kontsert naikrashchykh tvoriv Halychyny // Lvivski visti. — 1942. — 4 serpnia. — Ch. 173. — S. 3.
31. Cherepanyn M. Muzychna kultura Halychyny druhoi polovyny XIX — pershoi polovyny XX st. : dys. ... d-ra mystetstvoznavstva : 17.00.01 / M. Cherepanyn ; Nats. muz. akademiia Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho. — Kyiv, 1998. — 389 s.
32. Shashkevychivski kontserty bohoslavskoho khoru // Dilo. — 1935. — 13 serpnia. — Ch. 214. — S. 4.
33. Yuvilei zasluhenoho sviashchenyka. 50-littia o. Teodora Tsehelskoho v Strusovi // Dilo. — 1934. — 1 chervnia. — Ch. 141. — S. 5.
34. Yatskiv O. O. Severyn Saprun — dyryhent, kompozytor, muzychno-hromadskyi diiach / O. Yatskiv // Muzyka Halychyny. Musica Galiciana. — Lviv : Spolom. — 1999. — S. 112–117.

Фарина Оксана Викторовна

Музыкально-просветительская деятельность греко-католического духовенства Восточной Галиции в контексте социокультурной практики Церкви (1921–1946)

Аннотация. В статье исследовано музыкально-просветительскую деятельность греко-католического духовенства Восточной Галиции (1921–1946), его роль в подъеме украинской национальной культуры края. Рассмотрено творчество священников-композиторов, сотрудничество церковных деятелей с известными музыкантами, обществами “Просвіта” и “Рідна школа”. Определены особенности музыкальной жизни Восточной Галиции военного периода.

Ключевые слова: музыкальная культура, хоровое искусство, музыкально-просветительская деятельность, греко-католическое духовенство, Восточная Галиция.

Faryna Oksana

Musical and Educational Activity of Greek Catholic Clergy of Eastern Galicia in the Context of Social and Cultural Practice of the Church (1921–1946).

Summary. The article highlights the musical and educational activity of Greek Catholic clergy of Eastern Galicia (1921–1946), its participation in the rise of Ukrainian national culture of the region. The author examines in detail the religious and anniversary celebrations, social events, competitions of Ukrainian song among rural choirs, the organizer of which and participants was Greek Catholic clergy. In the context of the research the composing activity of priests J. Kyshakevych, E. Kupchynskyi, cooperation with renowned musicologist B. Kudryk, societies «Prosvita» and «Ridna Shkola» are analysed. The main centres of spiritual musical art were the choirs of Spiritual Seminary and Theological Academy, the choir of the Cathedral of Przemysl and St. George’s Chapel of Metropolitan Cathedral Church. The features of musical life of Eastern Galicia of war period are traced. A talented music organizer during this period a priest S. Saprun became famous because he initiated the first ever in Galicia a large-scale competition of Ukrainian choirs. The originality of the event was in the fact that it was attended by 450 choirs from different villages and towns of the region. The festival raised the Ukrainian song and culture in general and became the mouthpiece of the national consciousness in difficult times. The survey results allow concluding that in the years 1921–1946 Greek Catholic clergy became a powerful force in national, cultural and creative life of Galician society, in particular, it played an important role in the musical life of Eastern Galicia.

Key words: musical culture, choral art, musical and educational activity, Greek Catholic clergy, Eastern Galicia.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2017.